

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การของห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบบรรยากาศองค์การของห้องสมุดโรงเรียน โอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์ และความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การของห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 212 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ดัดแปลงแบบสอบถามวัดบรรยากาศองค์การ "Profile of Organizational Characteristics" ซึ่งสร้างขึ้นโดย Likert (1967) จำนวน 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม สภาพทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุดบรรยากาศองค์การห้องสมุดโรงเรียน โอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานของบรรณารักษ์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประกอบกับการศึกษาลักษณะงานและหน้าที่ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปทั้งหมด 212 ชุด ได้รับกลับคืนมาวิเคราะห์ 124 ชุด คิดเป็นร้อยละ 58.96

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ ดังนี้

1. สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ คุณวุฒิทางการศึกษา สถานภาพการทำงาน ประสบการณ์การทำงาน วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ
2. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน ประกอบไปด้วยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรที่ทำงานในห้องสมุด ลักษณะอาคาร ขนาด จำนวนที่นั่งอ่านของห้องสมุด วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ
3. บรรยากาศองค์การห้องสมุดโรงเรียน ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิดของบรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานให้ห้องสมุดโรงเรียนต่อองค์ประกอบของการบริหาร 5 ประการ คือ ด้านกฎระเบียบข้อบังคับในการทำงาน ผู้บริหาร การส่งเสริมพัฒนาบุคลากร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร สภาพการทำงาน ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. โอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานตามความรู้สึกของบรรณารักษ์ ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิดของบรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียนต่อโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การของห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าไคสแควร์ (Chi Square)

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสอบถามบรรณารักษ์ 124 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าบรรณารักษ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 74.20 มีอายุระหว่าง 20 - 35 ปี มากที่สุดร้อยละ 72.60 มีคุณวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ร้อยละ 38.70 รองลงมา มีคุณวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีในสาขาอื่น ร้อยละ 37.10 เมื่อพิจารณาจำแนกตามขนาดของโรงเรียน บรรณารักษ์ทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดกลางมีถึงร้อยละ 43.50 รองลงมาได้แก่โรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 38.00 ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กมีเพียงร้อยละ 16.70 สำหรับบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีสาขาอื่นแต่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีร้อยละ 38.00 โรงเรียนขนาดกลางร้อยละ 37.10 และโรงเรียนขนาดเล็กร้อยละ 33.30 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาปริญญาโทสาขาบรรณารักษศาสตร์ ทำหน้าที่บรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็กถึงร้อยละ 16.70 โรงเรียนขนาดกลางร้อยละ 8.10 โรงเรียนขนาดใหญ่ร้อยละ 6.00 สภาพการทำงานของบรรณารักษ์ ทำงานตำแหน่งบริหารเพียงร้อยละ 33.90 ส่วนใหญ่ทำหน้าที่บรรณารักษ์และสอนรายวิชาร้อยละ 70.20 ซึ่งในกลุ่มนี้พบว่าเป็นบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็กในอัตราร้อยละที่สูง คือ ร้อยละ 83.30 บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานห้องสมุด 1-5 ปี ร้อยละ 34.70 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์การทำงานห้องสมุดมากกว่า 15 ปี ถึงร้อยละ 6.50

2. สภาพของห้องสมุดโรงเรียน

ลักษณะของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยส่วนใหญ่มีบรรณารักษ์ 1 คน และผู้ช่วยบรรณารักษ์ซึ่งเป็นอาจารย์จากหมวดอื่นที่มาช่วยงานในห้องสมุดร้อยละ 72.60 เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดเล็ก มีบรรณารักษ์ 1 คน และผู้ช่วยบรรณารักษ์ซึ่งเป็นอาจารย์จากหมวดอื่นที่มาช่วยทำงานในห้องสมุด โดยเฉพาะในกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็กมีอัตราสูงถึงร้อยละ 91.70 สภาพลักษณะอาคารของห้องสมุดส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องเฉพาะอยู่ในอาคารร้อยละ 89.52 โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่มีลักษณะดังกล่าวถึงร้อยละ 91.70 และ 88.00 ตามลำดับ สำหรับขนาดของห้องสมุดส่วนใหญ่มี 3-4 ห้องเรียนมากที่สุดร้อยละ 54.80 รองลงมา มีขนาด 1-2 ห้องเรียน ร้อยละ 32.30 เมื่อพิจารณาจำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่าห้องสมุดของโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง โดยส่วนใหญ่มีขนาด 3-4 ห้องเรียน ในสัดส่วนที่ต่างกันคือห้องสมุดของโรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 64.00 ห้องสมุดของโรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 51.60 แต่สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กห้องสมุด ประมาณครึ่งหนึ่งคือ ร้อยละ 50.00 มีขนาด 1-2 ห้องเรียน ห้องสมุดส่วนใหญ่มีจำนวนที่นั่งอยู่ระหว่าง 41-80 ที่นั่งมากที่สุดร้อยละ 40.30 แต่เมื่อพิจารณาถึงร้อยละจะพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนที่นั่งอ่าน 161 ที่นั่งขึ้นไป ในอัตราร้อยละที่ค่อนข้างสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

3. บรรยากาศองค์การของห้องสมุดโรงเรียน

การวิเคราะห์บรรยากาศองค์การห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ กฎระเบียบข้อบังคับในการทำงาน ผู้บริหาร การส่งเสริมพัฒนาบุคลากร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร และสภาพการทำงาน ผลการวิเคราะห์พบว่า

3.1 ด้านกฎระเบียบข้อบังคับในการทำงาน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบโดยรวมแล้วบรรยากาศองค์การเป็นแบบปรักษาหารือ ($\bar{x} = 2.60$) ในด้านการขออนุมัติไปร่วมประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาในด้านวิชาชีพสำหรับการปฏิบัติงานห้องสมุด ผู้บริหารโรงเรียนมักจะพิจารณาโดยมุ่งส่งเสริมเพื่อให้นำความรู้ที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 2.79$) และการขออนุมัติและติดต่อประสานงานระหว่างบรรณารักษ์กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว โดยมีการกำหนดอำนาจในคำสั่งและการขออนุมัติเรื่องราวต่าง ๆ อย่างชัดเจน ($\bar{x} = 2.74$) และเป็นบรรยากาศองค์การแบบใช้อำนาจอย่างเมตตาในด้านระเบียบข้อบังคับ คำสั่งต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ออกมาบังคับใช้ได้ส่งผลต่อการทำงานของห้องสมุดโดยที่บรรณารักษ์ไม่ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น ($\bar{x} = 2.43$) ระเบียบวิธีการในการที่จะได้มาซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้กับงานห้องสมุดมีระบบการเบิกจ่ายที่ยุ่งยากซับซ้อน ($\bar{x} = 2.42$)

3.2 ด้านผู้บริหาร เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วบรรยากาศองค์การเป็นแบบปรึกษาหารือ ($\bar{x} = 2.57$) ในด้านผู้บริหารโรงเรียนให้อิสระในการที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของห้องสมุด ($\bar{x} = 3.11$) ผู้บริหารโรงเรียนอำนวยความสะดวกในด้านวัสดุอุปกรณ์คู่มือต่าง ๆ เพื่อให้งานห้องสมุดดำเนินไปด้วยดี ($\bar{x} = 2.86$) บรรณารักษ์ได้รับความช่วยเหลือจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างดีเมื่อประสบปัญหาในการปฏิบัติงานห้องสมุด ($\bar{x} = 2.70$) ผู้บริหารโรงเรียนได้พยายามดำเนินการอย่างเต็มที่ที่จะส่งเสริมให้ครูและนักเรียนใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน ($\bar{x} = 2.65$) การพิจารณาความดีความชอบเป็นไปอย่างยุติธรรม เช่น เล่นพรรคเล่นพวก หรือพิจารณาความดีความชอบหรือพิจารณาจากความอาวุโส ($\bar{x} = 2.64$) และเป็นบรรยากาศองค์การแบบใช้อำนาจอย่างเมตตาในด้าน นโยบายตลอดจนขั้นตอนในการปฏิบัติงานของห้องสมุด ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้กำหนดให้บรรณารักษ์ปฏิบัติทั้งสิ้น ($\bar{x} = 2.07$) และประเด็นบรรณารักษ์เมื่อทำงานผิดพลาดมักจะถูกผู้บริหารตำหนิตันทีโดยไม่สอบถามสาเหตุก่อน ($\bar{x} = 1.93$)

3.3 ด้านการส่งเสริมพัฒนาบุคลากร เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วบรรยากาศองค์การเป็นแบบใช้อำนาจอย่างเมตตา ($\bar{x} = 2.46$) ในด้านโอกาสที่ได้รับการสนับสนุน การสอบเลื่อนขั้นหรือศึกษาต่อเพื่อปรับตำแหน่ง ($\bar{x} = 2.44$) การปฏิบัติงานในตำแหน่งบรรณารักษ์มีโอกาสก้าวหน้าทัดเทียมกับการปฏิบัติงานในตำแหน่งอื่น ๆ ในโรงเรียน ($\bar{x} = 2.43$) และบรรณารักษ์จะได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาด้านวิชาชีพสำหรับการปฏิบัติงานห้องสมุด ($\bar{x} = 2.21$) และเป็นบรรยากาศองค์การแบบปรึกษาหารือในด้าน บรรณารักษ์คิดว่าหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนามาแล้วได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนให้นำความรู้นั้นมาใช้ในการปฏิบัติงานห้องสมุด ($\bar{x} = 2.76$)

3.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว บรรยากาศองค์การเป็นแบบปรึกษาหารือ ($\bar{x} = 2.70$) ในด้านลักษณะการทำงานของบรรณารักษ์ก่อให้เกิดเพื่อนร่วมงานที่ดีและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ($\bar{x} = 3.10$) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในการทำงาน บรรณารักษ์สามารถปรึกษาเพื่อนครูเพื่อช่วยแก้ปัญหาได้ ($\bar{x} = 2.82$) เมื่อเกิดความเข้าใจผิดขึ้นระหว่างบรรณารักษ์กับเพื่อนครูในเรื่องเกี่ยวกับห้องสมุดทุกคนพยายามปรับความเข้าใจกัน ($\bar{x} = 2.79$) และคณะครูในโรงเรียนให้ความร่วมมือในการประสานงานส่งเสริมให้นักเรียนมาใช้ห้องสมุดเพื่อประกอบการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ($\bar{x} = 2.79$) และเป็นบรรยากาศองค์การแบบใช้อำนาจอย่างเมตตาในด้าน โรงเรียนมีการแบ่งแยกการใช้อำนาจแบ่งพรรคพวกระหว่างคณะครูในโรงเรียน ($\bar{x} = 2.40$) คณะครูในโรงเรียนให้ความร่วมมือและช่วยเหลือแก่บรรณารักษ์ในการสละเวลามาช่วยงานในห้องสมุดเป็นครั้งคราว ($\bar{x} = 2.30$)

3.5 ด้านสภาพการทำงาน เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วบรรยากาศองค์การเป็นแบบปรึกษาหารือ ($\bar{x} = 2.70$) ในด้านบรรณารักษ์มีอำนาจและความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ตามสัดส่วนที่ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายให้ทำ ($\bar{x} = 3.40$) ปริมาณงานของห้องสมุดกับจำนวนบุคลากรไม่สมดุลกับปริมาณในหน้าที่ ($\bar{x} = 3.39$) บรรณารักษ์สามารถเลือกวิธีปฏิบัติงานในห้องสมุดได้ตามความต้องการ ($\bar{x} = 3.34$) และปริมาณงานในหน้าที่ของบรรณารักษ์มากเกินไปทั้งทำหน้าที่สอนและทำงานห้องสมุด โดยที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้มีเวลาศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ในวิชาชีพ ($\bar{x} = 2.99$) และเป็นบรรยากาศองค์การแบบใช้อำนาจอย่างเมตตาในด้าน บรรณารักษ์มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในห้องสมุดตามที่ต้องการ ($\bar{x} = 2.30$) ห้องทำงานมีพื้นที่เพียงพอที่จะเก็บเอกสารและอุปกรณ์สิ่งของต่าง ๆ ($\bar{x} = 2.27$) บรรณารักษ์ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่การสอนจำนวนมากชั่วโมงเกินไปโดยไม่สนใจงานในหน้าที่ด้านห้องสมุดว่าจะมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 2.24$) และได้รับงบประมาณอย่างเพียงพอสำหรับดำเนินงานห้องสมุด

4. โอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานของบรรณารักษ์-ห้องสมุดโรงเรียน จากผลการวิเคราะห์พบว่า

4.1 ด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่า บรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานในระดับมาก ($\bar{x} = 2.98$) ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินการลงทะเบียนเอกสารและสิ่งพิมพ์ ($\bar{x} = 3.37$) การดำเนินการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกประเภทและจำนวนเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จะจัดซื้อ ($\bar{x} = 3.12$) การดำเนินการเกี่ยวกับการรับการเสนอแนะรายชื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ ($\bar{x} = 3.11$) การดำเนินการตรวจรับ ทวง เอกสารสิ่งพิมพ์จากการสั่งซื้อ ($\bar{x} = 3.07$) การดำเนินการสั่งซื้อ ($\bar{x} = 2.80$) และการดำเนินการด้านบริจาคและแลกเปลี่ยน ($\bar{x} = 2.47$)

4.2 ด้านจัดหมวดหมู่และทำบัตรรายการ เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่า บรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานในระดับมาก ($\bar{x} = 3.00$) ในทุกประเด็น คือ การกำหนดเลขหมู่และทำบัตรรายการ ($\bar{x} = 3.28$) ดูแลตู้บัตรรายการ ($\bar{x} = 2.94$) และการกำหนดรูปแบบเครื่องมือช่วยค้นในรูปแบบอื่น ๆ ($\bar{x} = 2.77$)

4.3 ด้านบริการยืม-คืน เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่าบรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานในระดับมาก ($\bar{x} = 2.93$) โดยบรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานในระดับมากที่สุด ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินการรับสมาชิกห้องสมุด ($\bar{x} = 3.57$) และบรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานในระดับมาก ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานยืม-คืน การจองหนังสือ ทวงหนังสือค้างส่ง และหนังสือหาย ($\bar{x} = 3.48$) ดำเนินการส่งและรับหนังสือซ่อมและเย็บเล่ม ($\bar{x} = 3.38$) สักราง

หนังสือประจำปี ($\bar{x} = 2.88$) ประชาสัมพันธ์ห้องสมุดและเอกสารสิ่งพิมพ์ใหม่ ($\bar{x} = 3.05$) และบรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานในระดับน้อย ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินการคัดหนังสือที่ล้าสมัยออก ($\bar{x} = 2.28$) และดำเนินการยืมระหว่างห้องสมุด ($\bar{x} = 1.89$)

4.4 ด้านการบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่าบรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานในระดับมาก ($\bar{x} = 2.87$) ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการค้นคว้า ($\bar{x} = 3.23$) ดำเนินการจัดเก็บหนังสืออ้างอิง ($\bar{x} = 3.19$) บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ($\bar{x} = 3.02$) ประชาสัมพันธ์หนังสืออ้างอิงที่ได้รับเข้ามาใหม่ ($\bar{x} = 2.95$) ดำเนินการเกี่ยวกับการรับเสนอแนะรายชื่อหนังสืออ้างอิง ($\bar{x} = 2.89$) ดำเนินการคัดเลือกประเมินคุณค่าหนังสืออ้างอิง ($\bar{x} = 2.79$) และจัดทำคู่มือช่วยในการค้นคว้า ($\bar{x} = 2.66$) และโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นเกี่ยวกับการคัดหนังสืออ้างอิงที่ล้าสมัยออก ($\bar{x} = 2.23$)

4.5 ด้านวารสาร เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่าบรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.01$) ในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานวารสารที่ได้รับ ($\bar{x} = 3.37$) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำวารสาร ($\bar{x} = 3.27$) บริการวารสาร ($\bar{x} = 3.24$) ดำเนินงานเย็บเล่มวารสาร ($\bar{x} = 3.06$) ประชาสัมพันธ์วารสารใหม่ ($\bar{x} = 3.02$) และโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำบรรณานุกรมวารสาร ($\bar{x} = 2.13$)

5. ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์

ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนด้านต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมแล้วบรรยากาศองค์การห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์ พบว่า

ด้านกฎระเบียบข้อบังคับมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านการจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ และงานด้านวารสาร แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ บริการยืม-คืน บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

ด้านผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ จัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านบริการเยี่ยม-คืน ด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ด้านวารสาร แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านบริการเยี่ยม-คืน

ด้านการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ ด้านจัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านบริการเยี่ยม-คืน ด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ด้านวารสาร

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ ด้านบริการเยี่ยม-คืน ด้านวารสาร

ด้านสภาพการทำงานมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ ด้านจัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านวารสาร แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้านบริการเยี่ยม-คืน ด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

อภิปรายผล

จากผลของการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการศึกษาระบบราชการของห้องสมุดโรงเรียน พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มีบรรยากาศองค์การแบบปรึกษาหารือ ประเด็นองค์ประกอบด้านกฎระเบียบข้อบังคับในการทำงาน ผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร สภาพการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนีย์ ชูเลิศิยะวงศ์ (2532) ที่ได้ศึกษาพบว่า บรรยากาศองค์การของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นบรรยากาศแบบปรึกษาหารือ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า เนื่องมาจากห้องสมุดโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานราชการ การดำเนินงานต้องเป็นไปตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการ โดยมีการกำหนดขั้นตอนในการควบคุมบังคับบัญชาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ผู้บริหารให้ความสำคัญแก่บุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะกำหนดเป้าหมายและทำการสั่งการภายหลังจากที่ปรึกษากับบุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว บุคลากรมีส่วนในการเสนอความคิดเห็นด้วยความรู้สึกอิสระ เมื่อเป็นเช่นนี้บรรณารักษ์ย่อมมีโอกาสที่จะคิดและเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงการทำงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนต่อผู้บริหารได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเครือวัลย์ ลิ้มปิยศรีสกุล (2527) บรรณารักษ์มีความต้องการที่จะให้บรรยากาศการบริหารงานต้องเป็นการบริหารแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้บรรยากาศของห้องสมุดและการ

วินิจฉัยสั่งการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ เพราะในการปฏิบัติงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้ใต้บังคับบัญชาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว แต่จะต้องขึ้นกับทั้งสองฝ่าย ทุกคนจะต้องยอมรับว่าแต่ละคนมีความสำคัญต่อหน่วยงานและมีส่วนที่จะทำให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของหน่วยงานอย่างเท่าเทียมกัน (ไชยขรรค์ เพ็ญศรี, 2530)

การบริหารราชการในปัจจุบันผู้บริหารส่วนราชการต่าง ๆ จะบริหารงานโดยใช้อำนาจเป็นใหญ่แต่เพียงผู้เดียวนั้นเป็นไปได้ยากมาก เนื่องจากได้มีการยอมรับและนำวิธีการดำเนินงานรูปแบบต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศองค์การแบบปรึกษาหารือเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ ได้แก่ การบริหารงานในรูปคณะกรรมการหรือคณะทำงาน และการจัดให้มีการประชุมผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ซึ่งการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนได้นำวิธีการดำเนินงานเหล่านี้มาใช้ด้วยเช่นกัน (กระทรวงศึกษา. กรมวิชาการ, 2536) ประกอบกับสภาพของบรรณารักษ์ปัจจุบันได้มีบทบาททำงานในตำแหน่งผู้บริหารของโรงเรียน เช่น เป็นกรรมการที่ปรึกษาของผู้บริหาร กรรมการฝ่ายวิชาการ กรรมการฝ่ายบริหาร เป็นต้น จึงทำให้ได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนให้ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของห้องสมุดในการส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

แม้ว่าผู้บริหารในปัจจุบันจะได้รับการพัฒนาให้เข้าใจและยอมรับหลักการบริหารสมัยใหม่มากขึ้น สามารถบริหารงานห้องสมุดให้เกิดภาพรวมของบรรยากาศแบบปรึกษาหารือแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีองค์ประกอบบางประเด็นที่แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารยังใช้หลักการบริหารแบบใช้อำนาจอย่างเมตตา ในด้านการส่งเสริมพัฒนาบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brown and Moberg (1980) ที่กล่าวว่าบรรยากาศองค์การมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในองค์การ โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างขององค์การ เป้าหมายขององค์การ รวมทั้งพฤติกรรมการบริหารในแง่ต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจ ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการให้รางวัลตอบและการลงโทษต่อผู้ปฏิบัติงาน การเน้นการฝึกอบรมและการพัฒนา องค์การให้ความสำคัญในความพยายามสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์การด้วยการจัดให้มีการฝึกอบรมและการพัฒนาที่เหมาะสม ความมั่นคงในองค์การ รวมทั้งการได้รับการยอมรับในองค์การ สาเหตุที่เป็นบรรยากาศองค์การแบบใช้อำนาจอย่างเมตตาเช่นนี้เพราะผู้บริหารได้ใช้ศิลปะในการบริหาร จูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้รางวัลในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองโดยการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่บางครั้งก็ต้องใช้อำนาจในการบริหาร ในการพิจารณาความดีความชอบและมีการควบคุมลงโทษให้บุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามกฎระเบียบนโยบายที่ผู้บริหารกำหนดไว้ เพื่อประสิทธิภาพของการทำงานในองค์การ

2. จากผลการศึกษาพบว่าโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์อยู่ในระดับมาก ในด้านการจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ การจัดหาหมวดหมู่และทำบัตรรายการ บริการยืม-คืน บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ด้านวารสาร ที่เป็นเช่นนี้เพราะห้องสมุดมีบทบาทในการสนับสนุนนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน ไม่เพียงแต่จะต้องจัดหาและจัดเตรียมทรัพยากรห้องสมุดที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการเรียนการสอนของโรงเรียนเท่านั้น แต่จะต้องหาวิธีการส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของบรรณารักษ์ที่จะต้องคิดหาวิธีการช่วยให้ผู้ใช้ได้เข้าถึงสารนิเทศที่ต้องการให้ได้มากที่สุด บรรณารักษ์จะต้องหาวิธีการหรือกิจกรรมใหม่ ๆ มาปรับปรุงการบริการของห้องสมุดให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอีกเหตุผลงานห้องสมุดเป็นงานที่บรรณารักษ์จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอยู่เสมอ จึงทำให้บรรณารักษ์รู้สึกว่าได้มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการทำงาน

3. จากผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมแล้วบรรยากาศองค์การห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบ ดังนี้

3.1 ด้านกฎระเบียบข้อบังคับมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านการจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ และงานด้านวารสาร ที่เป็นเช่นนี้เพราะการดำเนินงานของหน่วยงานราชการต้องปฏิบัติตามระเบียบราชการว่าด้วยการเบิกจ่ายในการจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ และประกอบกับลักษณะของงานจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์เป็นงานที่ต้องใช้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการที่จะทำการคัดเลือกและหาวิธีการจัดหาเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้ใช้และงบประมาณของโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2536)

3.2 ด้านผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ จัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านบริการยืม-คืน ด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ด้านวารสาร ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุด เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาให้การสนับสนุนทั้งในด้านการเงิน กำลังคน และกำลังใจ ถ้าผู้บริหารให้การสนับสนุนจะทำให้การดำเนินงานห้องสมุดบรรลุตามวัตถุประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2536)

3.3 ด้านการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ ด้านจัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านบริการยืม-คืน ด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ด้านวารสาร

ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา ส่งเสริมบรรณารักษ์ให้มีโอกาสในการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรม สัมมนา เพื่อพัฒนาความรู้ด้านวิชาชีพ และนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งโอกาสเหล่านี้จะเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่บรรณารักษ์ในการทำงาน

3.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ที่เป็นเช่นนี้เพราะงานจัดหมู่และทำบัตรรายการเป็นงานประจำของบรรณารักษ์ และเป็นงานที่ไม่มีความข้องเกี่ยวกับผู้ใช้โดยตรง ซึ่งแตกต่างจากงานบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า เป็นงานที่ต้องติดต่อกับผู้ใช้ และต้องพิจารณาหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการให้บริการอยู่ตลอดเวลาในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน

3.5 ด้านสภาพการทำงานมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานด้านจัดหาเอกสารและสิ่งพิมพ์ ด้านจัดหมู่และทำบัตรรายการ ด้านวารสาร ที่เป็นเช่นนี้เพราะงานดังกล่าวของห้องสมุดเป็นงานที่มีลักษณะงานประจำต้องปฏิบัติไปตามขั้นตอน หากจะต้องมีการปรับปรุงพัฒนางานหรือเกิดปัญหาในการทำงาน ก็สามารถแก้ไขปัญหาจากการทำงานได้ตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน แตกต่างจากงานด้านบริการเป็นงานที่ต้องคิดหาวิธีการหรือกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรห้องสมุด และสามารถสนองความต้องการในการใช้บริการของผู้ใช้ห้องสมุดด้วย และปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือ เวลา Steiner ได้กำหนดปัจจัยด้านเวลาเป็นปัจจัยสำคัญขององค์การ องค์การที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้น บุคลากรจะต้องมีเวลาเพียงพอสำหรับการศึกษาแบบลึก (Gannon, 1982) กล่าวคือ ผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้นั้นจะต้องมีเวลารว่างจากงานประจำ เพื่อที่จะใช้เวลาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือพิจารณาหาวิธีการปรับปรุง หรือแก้ปัญหาในงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่จากการศึกษาสภาพของห้องสมุดโรงเรียนพบว่า บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ต้องทำหน้าที่สอนและทำงานห้องสมุดด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้โอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานด้านบริการจึงไม่มีความสัมพันธ์กัน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ห้องสมุดโรงเรียนที่มีบรรยากาศองค์การแบบปรึกษาหารือ เป็นห้องสมุดที่บรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงาน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ของ Steiner ที่ได้กำหนดลักษณะขององค์การที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ว่า จะต้องเป็นองค์การที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีโอกาสใช้ความคิดส่วนตัว มีช่องการสื่อสารที่กว้างและมีความลับน้อย มีการกระจายอำนาจและไม่ควบคุมเข้มงวด และกฎระเบียบภายในองค์การมากเกินไป ก็สามารถปิดกั้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของบุคลากร (Gannon, 1982) และลักษณะขององค์การแบบปรึกษาหารือ ผู้บริหารให้ความสำคัญ

แก่บุคลากร ผู้บริหารกำหนดเป้าหมายและทำการสั่งการภายหลังจากปรึกษากับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว บุคลากรมีส่วนในการเสนอความคิดเห็นด้วยความรู้สึกอิสระ เมื่อเป็นเช่นนี้บรรณารักษ์ย่อมมีโอกาสที่จะคิดและเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงการทำงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนต่อผู้บริหารได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพื่อหาปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในการที่จะทำให้บรรณารักษ์มีโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มเกี่ยวกับการทำงาน
2. ควรศึกษาตัวแปรในเรื่อง เพศ ขนาดขององค์กร ว่าทำให้บรรยายกาของค์การหรือโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานแตกต่างกันหรือไม่